

Utworzenie Europejsko-Ukraińskiego Centrum Współpracy i Dialogu jest doskonałą propozycją zagospodarowania Kompleksu Pałacowo-Parkowego w Psarach. Rozwój stosunków ukraińsko-europejskich stwarza zapotrzebowanie na centralny ośrodek spotkań. "Projekt Psary" budzi zainteresowanie władz polskich i europejskich, których udział jest niezbędny. Możliwości pozyskania współfinansowania od sponsorów biznesowych jawią się jako realne.

Kompleks Pałacowo-Parkowy w Psarach znajduje się w Rejonie Rohatyńskim w Obwodzie Iwano-Frankińskim (Stanisławowskim) na Ukrainie, w pół drogi między Lwowem a Iwano-Frankińskiem. Pałac w stylu neobarokowo-romantycznym powstał w 1882 r. Dwie kondygnacje naziemne, obszerne piwnice i potężny strych oferują łącznie blisko 3000 m² powierzchni użytkowej. Starszy budynek bramny, noszący piętno baroku, znajduje się naprzeciwko pałacu. Kompleks otoczony jest parkiem o powierzchni 29,6 ha.

Ostatnim właścicielem był Ludwik Rey. W 1939 r. Rodzinę Reyów przed aresztowaniem przez NKWD uratowali ukraińscy mieszkańcy, którzy umożliwili jej wyjazd. Po wojnie Kompleks był użytkowany przez Rohatyńską Szkołę Zootechniczną, a od lat 70-tych stał się oddziałem Podmichałowskiego Szpitala Psychiatrycznego. Kompleks w Psarach wpisano na listę zabytków architektury rangi krajowej. Do likwidacji szpitala w 1992 r. obiekty pozostawały w stosunkowo dobrym stanie, ale odtąd pozostawały bez gospodarza.

W 2001 r. Naczelnik Obwodowej Administracji Państwowej Mychajło Wyszywaniuk przekazał Kompleks w użytkowanie stałe Iwano-Frankińskiemu Zarządowi Eparchialnemu Ukraińskiej Cerkwi Prawosławnej Kijowskiego Patriarchatu, którym kieruje Arcybiskup Iwano-Frankiński i Halicki, Joasaf – z przeznaczeniem na utworzenie w nim "szkoły dyrygentów chóralnych i psalmistów". Uzasadnieniem decyzji był niezadowolający stan techniczny Kompleksu.

Obwodowa Administracja Państwowa przydzieliła Zarządowi Eparchialnemu materiały budowlane i pomoc finansową na remont w wysokości 200 tysięcy hrywien, a Rada Ministrów Ukrainy przyznała dodatkowe 100 tysięcy hrywien. Środki zostały wykorzystane w znikomym stopniu, obiekty nie zostały odremontowane i niszczą nadal. Powstał załazek monastynu, którego działalność nigdy się nie rozwinęła.

19 kwietnia 2005 r., Rada Obwodu przyjęła uchwałę o bezpłatnym przekazaniu Kompleksu w Psarach Ukraińskiej Cerkwi Prawosławnej Kijowskiego Patriarchatu, tym razem na własność. Nie zawarto żadnej umowy. 25 Lipca 2005 r. wydano świadectwo prawa własności na Kompleks w Psarach na rzecz Zarządu Eparchialnego Ukraińskiej Cerkwi Prawosławnej Kijowskiego Patriarchatu. Przekazanie własności nie objęło 29,6 ha działki gruntu przynależnej do Kompleksu.

Złamano ustawę "w sprawie tymczasowego zakazu prywatyzacji zabytków dziedzictwa kulturowego", wprowadzoną w życie dwa miesiące przed uchwałą Rady Obwodu. Ukraińska literatura prawnicza definiuje pojęcie prywatyzacji jako zamianę własności państwowej bądź komunalnej na własność prywatną. Wybieg polegał na tym, że w 2005 r. doszło jedynie do przekształcenia własności z formy "komunalnej" (Obwód) na formę "kolektywną" (Zarząd Eparchialny Ukraińskiej Cerkwi Prawosławnej Kijowskiego Patriarchatu), a dopiero w 2008 r. Kompleks sprzedano i zarejestrowano jako własność "prywatną". Takie było zamierzenie od samego początku. Wypowiedzi urzędników obwodowych dowodzą, że zdawali sobie sprawę, że dochodzi do prywatyzacji.

Bezpłatność przekazania była sprzeczna z ustawą "w sprawie przekazywania obiektów podlegających prawu własności państwowej i komunalnej" oraz postanowieniem Rady Ministrów Ukrainy z 1998 r. "w sprawie przekazywania obiektów podlegających prawu własności państwowej i komunalnej". Brak umowy był niezgodny z ustawą "o samorządzie terytorialnym". Ustawa "w sprawie swobody organizacji duchowych i religijnych" przewiduje przekazanie organizacji religijnej obiektu, który nie był nigdy budynkiem kultu, wyłącznie w formie przekazania w użytkowanie, ale w żadnym wypadku w formie przekazania własności.

Uchwała Rady Obwodu wymagała przeprowadzenia remontu. Obwodowa Administracja Państwowa zawarła umowę konserwatorską z Ukraińską Cerkwią Prawosławną Kijowskiego Patriarchatu 25 lipca 2005 r., ale Arcybiskup Joasaf nie dotrzymał ani jednego z jej postanowień i żadnego remontu nie przeprowadzono. Umowa była potrzebna tylko po to, by formalnie umożliwić zarejestrowanie własności, co nastąpiło tego samego dnia.

25 sierpnia 2005 r., miesiąc po zarejestrowaniu własności, Ukraińska Cerkiew Prawosławna Kijowskiego Patriarchatu wydzierżawiła Kompleks prywatnej spółce "Zahid Trading", założonej bezpośrednio po uchwale Rady Obwodu przez osoby powiązane z Arcybiskupem Joasafem. Zgody na wydzierżawienie udzieliły Obwodowa Administracja Państwowa oraz Państwowa Służba Ochrony Dziedzictwa Kulturowego w Kijowie. Umowa dzierżawy zawierała drastycznie zaniżoną wycenę Kompleksu (138684 hrywien) i całkowicie fikcyjny czynsz miesięczny: 20 hrywien, czyli 4 dolary. Umowa dawała dzierżawcy prawo pierwokupu. Obwodowa Administracja Państwowa zwlekała z zawarciem wymaganej umowy konserwatorskiej ze spółką "Zahid Trading" aż do 14 września 2007 r. W międzyczasie nie przeprowadzono jakichkolwiek remontów.

15 września 2005 r. Naczelnik Państwowej Służby Ochrony Dziedzictwa Kulturowego Mykoła Kuczeruk udzielił Ukraińskiej Cerkwi Prawosławnej Kijowskiego Patriarchatu zgody na sprzedaż obiektu, na podstawie wniosku motywowanego finansowaniem remontu monastynu w Maniawie. Dyrektor spółki "Zahid Trading" Andrij Bihun i jego współpracownica Iryna Matiasz – przedstawiając się jako przedstawiciele Cerkwi, ale działający pod przykryciem fikcyjnej nazwy firmowej "Ester" – natychmiast zaoferowali Rodzinie Reyów (przedwojennych właścicieli) kupno nie tylko budynków, lecz także 29,6 ha ziemi, pozostającej przecież we własności państwowej, za 420 tysięcy euro. We wrześniu i grudniu te same osoby umieszczają ogłoszenia sprzedaży za podobne kwoty w ukraińskim i polskim Internecie.

Rodzina Reyów odrzuciła ofertę. Powstała koncepcja utworzenia w Kompleksie w Psarach domu spotkań ukraińsko-polskich w postaci centrum konferencyjnego – tzw. "Projekt Psary". Realizacji pomysłu podjął się Marcin Rey, który już poza Rodziną zbudował zespół projektowy, z którego po roku powstała "Ukraińsko-Polska Fundacja Psary". Do "Projektu Psary" przystąpili Centrum Artystyczne "Dzyga" ze Lwowa, ośrodek polsko-niemiecki w Krzyżowej na Dolnym Śląsku, Fundacja Współpracy Polsko-Ukraińskiej PAUCI z Kijowa i Warszawy oraz szereg osób indywidualnych zaangażowanych w relacje polsko-ukraińskie.

W grudniu 2005 r. inicjatorzy "Projektu Psary" zaalarmowali władze obwodowe i rejonowe o próbie sprzedaży Kompleksu przez Arcybiskupa Joasafa. "Dzyga" rozpoczęła pierwsze rozmowy z Obwodową Administracją Państwową o utworzeniu ośrodka w Kompleksie w Psarach. Obwodowa Administracja Państwowa zablokowała próbę sprzedaży. Ostrzegła Arcybiskupa Joasafa, który wbrew prawdzie pisemnie zaprzeczył, jakoby miał cokolwiek wspólnego ze sprzedażą.

Jednak po paru miesiącach Obwodowa Administracja Państwowa, ze względów politycznych, odstąpiła od zastosowania możliwości administracyjno-sądowego wywłaszczenia przymusowego Ukraińskiej Cerkwi Prawosławnej Kijowskiego Patriarchatu z Kompleksu w Psarach, jakie daje artykuł 21 ustawy "o ochronie dziedzictwa kulturowego" w przypadku zaniedbania obiektu zabytkowego przez gospodarza. W marcu 2006 r. wybierane były obiekty do "spisu zabytków dziedzictwa kulturowego, które nie podlegają prywatyzacji", który miał zastąpić obowiązujący dotychczas całkowity zakaz prywatyzacji zabytków. Obwodowa Administracja Państwowa nie zgłosiła Kompleksu w Psarach do spisu, motywując to tym, że obiekt już sprywatyzowano. Spis został ostatecznie przyjęty przez Radę Najwyższą Ukrainy 13 kwietnia 2007 r. – bez Kompleksu w Psarach.

Latem 2006 r. sprawę Psar podjął nowo wybrany Przewodniczący Rady Obwodu Ihor Olijnyk, który rozpoczął negocjacje z Arcybiskupem Joasafem o polubownym zwrocie własności Kompleksu, jednocześnie rozmawiając z inicjatorami "Projektu Psary" o utworzeniu domu spotkań ukraińsko-polskich. Postawił jednak warunki finansowe i organizacyjne, których naonczas inicjatorzy "Projektu Psary" spełnić nie mogli. Po nieudanej próbie porozumienia z Arcybiskupem Joasafem, Ukraińsko-Polska Fundacja Psary rozpoczęła intensywne starania, aby wypromować koncepcję "Projektu Psary" na szczeblu Kijowa, a jednocześnie pozyskać nie tylko polityczne, lecz także finansowe wsparcie polskich władz państwowych dla współrealizacji "Projektu Psary".

Wiosną 2007 r. Przewodniczący Rady Obwodu odwiedził Warszawę, następnie w sierpniu gościł w Psarach i Iwano-Frankiwsku Sekretarza Stanu z Kancelarii Premiera Polski. Rozpoczynają się konkretne rozmowy o udziale Rzeczypospolitej Polskiej i Obwodu Iwano-Frankiwskiego we współrealizacji "Projektu Psary", razem z Ukraińsko-Polską Fundacją Psary. Jednocześnie Ihor Olijnyk wznowił rozmowy z Arcybiskupem Joasafem o zwrocie własności Kompleksu.

Jednak we wrześniu Arcybiskup Joasaf sprzedał obiekt niejakej Wiktorii Werheles, obywatelce Ukrainy zamieszkałej w Moskwie. Rozmowy z Przewodniczącym Rady Obwodu były tylko grą na zwłokę. Sprzedaży sprzeciwił się znowu urzędnik Obwodowej Administracji Państwowej, lecz Arcybiskup Joasaf powołał się na zezwolenie Państwowej Służby Ochrony Dziedzictwa Kulturowego z 2005 r.

Nową własność zarejestrowano jako "prywatną". Dwuletnia operacja bezpłatnej prywatyzacji i odsprzedaży za znaczną kwotę dokonała się. Wiktorii Werheles zakłada spółkę "Siedziba Reya". Jest obywatelką Ukrainy prowadzącą interesy w Moskwie. Jej przedstawiciel przyznał, że kwota sprzedaży była wielokrotnie wyższa, niż zapisane w umowie sprzedaży 70 tysięcy USD.

Transakcję sprzedaży Wiktorii Werheles zaskarżyła niespodziewanie spółka "Zahid Trading", dotychczasowy dzierżawca, której przysługiwało prawo pierwokupu, a którą w międzyczasie kupiła kijowska spółka "Ineko". Procesy sądowe trwały do ugody polubownej z marca 2008 r., spowodowanej tym, że "Zahid Trading" została wykupiona od "Ineko" przez ... Wiktorię Werheles, która tym samym dzierżawi teraz Kompleks od samej siebie.

W listopadzie 2007 r. polskie Ministerstwo Kultury skierowało do Przewodniczącego Rady Obwodu list informujący o poparciu dla "Projektu Psary" i możliwościach wystąpienia o finansowanie wstępnego remontu Kompleksu pod warunkiem, że obiekt powróciłby pod kontrolę Obwodu. Ukraińsko-Polska Fundacja Psary otrzymała także list wspierający z polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

W odpowiedzi, w marcu 2008 r. Komisja Kultury Rady Obwodu zaproponowała podjęcie uchwały anulującej prywatyzację Kompleksu, lecz Przewodniczący Rady Obwodu, który nie chce wchodzić w konflikt polityczny z Cerkwią, nie dopuścił do jej przyjęcia do porządku obrad. Zapowiedział natomiast podanie sprawy do sądu, ale nie uczynił tego.

Obecnie dalszą sprzedażą Kompleksu w Psarach bądź pozyskaniem inwestora do spółki zajmuje się podejrzana agencja nieruchomości ze Lwowa, której właściciel, obywatel brytyjski Andrew Fazakerley, stał się pełnomocnikiem Wiktorii Werheles. Inny przedstawiciel Wiktorii Werheles naciska na Radę Wiejską w sprawie przekazania 29,6 ha działki gruntu, której umowa sprzedaży nie obejmowała. Jednak przekazanie gruntu państwowego, stanowiącego zabytek parkowy, wymaga nie tylko decyzji Rady Wiejskiej, lecz także Rady Najwyższej Ukrainy.

Władze obwodowe nie powinny uzależniać przywrócenia sytuacji zgodnej z Prawem Ukraińskim od tego, czy Ukraińsko-Polska Fundacja Psary zdoła zgromadzić środki finansowe na realizację "Projektu Psary". Prawo powinno się egzekwować dla zasady, a nie dopiero wtedy, kiedy się to opłaca albo stanie się politycznie bezpieczne. Ukraińsko-Polska Fundacja Psary pozostawać będzie do dyspozycji, by pracować zespołowo z władzami w Iwano-Frankiwsku, Kijowie, Warszawie i Brukseli na rzecz utworzenia Europejsko-Ukraińskiego Centrum Współpracy i Dialogu w Psarach. O wykonalności "Projektu Psary" przekonamy się wspólnie, kiedy w Psarach zapanuje porządek prawny. To już nie zależy od Fundacji, lecz od działania władz obwodowych i ukraińskich służb ochrony porządku prawnego, a także od tego, czy władze polskie i europejskie potwierdzą dotychczasowe zainteresowanie.

UKRAIŃSKO-POLSKA FUNDACJA PSARY

Ulica Marwin 31 - 32410 Dobczyce koło Krakowa - Polska - telefon PL +48-602293087 - telefon UA +380-672-617601